

KROPPENS UPPSTÅNDELSE ELLER SJÄLENS ODÖDLIGHET? (II)¹

Vi måste försöka förstå vad det innebar för det första kristna när de förkunnade påskens stora nyhet: Kristus är uppstånden från de döda! För att verkligen förstå det bör vi först av allt minnas vad döden representerade för dem. Vi är frestade att kombinera denna oerhörda övertygelse, att Kristus är uppstånden, med den grekiska föreställningen om själens odödlighet, och sålunda beröva den dess verkliga substans. Kristus är uppstånden! Det innebär att vi redan har trätt in i den nya tidsålder där döden är övervunnen av den helige Ande, där det inte längre finns någon förgänglighet. Om det verkligen redan finns *en* andlig kropp som har ersatt den köttsliga kropp som hade dött så betyder det ju att dödens makt redan är bruten. Enligt vad de första kristna trodde borde de troende egentligen inte längre dö, och det var säkert vad de i allra första hand väntade sig. Men nu spelar det inte någon roll ens att människor fortsätter att dö. Deras död kan inte längre vara ett tecken på dödens absoluta herravälde, utan bara på en sista kamp den utkämpar för sitt herravälde. Döden kan inte längre utplåna det betydelsefulla faktum att det hädanefter finns *en* uppstånden kropp.

Vi bör försöka att i all enkelhet förstå vad den ursprungliga församlingen menade när de förkunnade att Jesus Kristus är ”den förstfödde från den döda”. Framför allt här bör vi försöka göra oss av med frågan om vi fortfarande kan acceptera denna tro eller ej, hur svårt det än är för oss. Vi bör också avstå från att med en gång ställa frågan om det är Sokrates eller Nya testamentet som har rätt. Annars kommer vi ständigt att blanda ihop främmande idéer med Nya testamentet. I stället bör vi helt enkelt börja med att lyssna till vad Nya testamentet lär oss. ”Jesus är den förstfödde från de döda!” Hans kropp är den första uppståndelsekroppen, den första andliga kroppen! Hos dem som ägde denna övertygelse måste den ha fullkomligt förvandlat hela livet och allt tänkande. Det är så och enbart så som man kan förstå allt det som sker i den ursprungliga församlingen. Nya testamentet förblir för oss en bok förseglad med sju sigill så länge vi inte bakom varje mening anar dessa ord: Kristus är

¹ Den första delen av denna artikel har publicerats i Theologias föregående nummer.

uppstånden,² döden är hädanefter övervunnen, det finns redan en ny skapelse. *Uppståndelsens era har redan börjat.*

Det är förstått att den bara har börjat, men på ett avgörande sätt. *Bara* börjat – ty döden verkar fortfarande. De kristna fortsätter att dö. Lärjungarna inser detta när de första medlemmarna i kristen heten avlider. Det måste ha gett upphov till allvarliga problem.³

I Korinthierbrevet 11:30 säger aposteln Paulus att det egentligen inte längre borde finnas sjukdom och död. Det finns ännu synd, sjukdom och död. Men den helige Ande är redan verksam i världen som skaparkraft. Han verkar på synligt vis i de första kristnas gemenskap, genom de olika nådegåvor som där visar sig. Det som vi i boken ”Kristus och tiden” kallar spänningen mellan det ”redan fullkomnade” och det ”ännu inte avslutade” finns med i hela Nya testamentet.

Följaktligen är denna spänning inte en sent påhittad och sekundär lösning,⁴ som Albert Schweitzer och nu också Rudolf Bultmann⁵ påstår. Denna spänning präglar tvärtom redan Jesu egen undervisning om Guds rike. Han förkunnar Guds rikets framtida ankomst, men å andra sidan förkunnar han att det redan har kommit, eftersom han själv redan driver undan döden genom att med den helige Ande hela sjuka och uppväcka döda (Matt 21:28, 11:3, Luk 10:18). Han visar därigenom på förhand den seger han genom sin egen död vinner över döden själv. Albert Schweitzer har inte rätt när han betraktar Jesu och de första kristnas ursprungliga hopp enbart som ett hopp som uppfylls i *framtiden*. Inte heller C. H. Dodd, som endast talar om en *realized eschatology* har rätt, och i synnerhet inte Rudolf Bultmann som upplöser de första kristnas hopp i en heideggersk existentialism. Det är viktigt för Nya testamentets tanke att timliga termer används, just därför att tron att uppståndelsen redan har ägt rum i Kristus är själva utgångspunkten för hela det kristna livet och tanken. Om vi medger att detta är det centrala i trosförklaringen i Nya testamentet blir spänningen mellan ”redan fullkomnat”

² Även om rättfärdighetens mästare i Qumransekten verkligen blev avrättad, något som hittills inte har belagts av någon otvetydig text, kvarstår en avgörande skillnad från den ursprungliga kyrkan (för att inte tala om alla andra skillnader. Jfr vår artikel «The significance of the Qumrân texts, etc.», *J.B.L.*, 1955, s 213 ff): tron på Jesu uppståndelse som *redan* har ägt rum har ingen motsvarighet i sekten.

³ Se angående detta Ph. H. Menoud, «La mort d'Ananias et de Saphira», *Aux sources de la tradition chrétienne*, Mélanges offerts à M. Goguel, Neuchâtel et Paris, 1950, i synnerhet s 150 ff.

⁴ Som framför allt hos F. Buri, «Das Problem der ausgebliebenen Parusie», *Schw. Theol. Umschau*, 1946, s 97 ff. Jfr angående denna fråga O. Cullmann, «Das wahre durch die ausgebliebene Parusie gestellte neutestamentliche Problem», *Theol. Zeitschr.*, 33 1947, s 177 ff, samt s 428 ff.

⁵ R. Bultmann, «History and Eschatology in the New Testament», *New. Test. Stud.*, 1, 1954, s 5 ff.

och ”ännu inte avslutat” en väsentlig del av den kristna tron. Bilden som vi använder i boken ”Kristus och tiden” kan då sägas karakterisera den situation som hela Nya testamentet förutsätter: den avgörande striden har redan ägt rum i Kristi död och uppståndelse, den som bestämmer hur kriget skall sluta. Nu återstår bara Victory Day.

Hela den moderna teologiska debatten handlar egentligen om det följande: är det som hände vid påsk utgångspunkten för den ursprungliga kristna kyrkan, för dess födelse, dess liv och dess tanke, eller är det inte så? Om det är det bör Kristi kroppsliga uppståndelse betraktas som hela den nytestamentliga kristna trons mittpunkt. Det faktum att det finns en uppståndelsekropp – Kristi – präglar hela tidsuppfattningen hos de första kristna. Om Kristus är den ”förstfödde från de döda” betyder det också att det finns en distans i tiden mellan den förstfödde av alla människor och dem som ”ännu inte fötts från de döda”, hur lång den nu må vara. Det betyder alltså att vi enligt Nya testamentet lever i en mellantid mellan Jesu uppståndelse som redan har ägt rum och vår uppståndelse som inte skall ske förrän vid slutet. Men det betyder också att uppståndelsekraften, den helige Ande, redan verkar bland oss. Det är därför som aposteln Paulus beskriver den helige Ande med samma grekiska term, *aparché* (Rom 8:23), ”den förste”, som han i Första Korinthierbrevet 15:20 använder för den uppståndne Kristus själv. Redan nu förebådas alltså uppståndelsen. Det sker på två sätt. Vår inre människa förnyas redan dag för dag av den helige Ande (2 Kor 4:16, Ef 3:16). Men även kroppen har redan fångats upp av Anden, även om köttet ännu är fast förankrat i den. På det förtvivlade ropet från Romarbrevet 7:24, ”Vem skall befria mig från denna dödens kropp?”, svarar hela Nya testamentet: Den helige Ande!

Den helige Andes förebådande av slutet visar sig på allra tydligaste vis i de första kristnas brytande av nattvardsbrödet. Där fullkomnas den helige Andes synliga under. Det är inom ramen för dessa sammankomster som Anden försöker nå bortom gränserna för människornas ofullkomliga språk i det som Nya testamentet kallar ”tungotal”. Här träder hela gemenskapen in i direktkontakt med den Uppståndne, inte bara med hans själ, utan med hans osynliga uppståndelsekropp. Därför skriver Paulus: ”Brödet som vi bryter, ger det oss inte gemenskap med Kristi kropp” (1 Kor 10:16)? Det är i brödragemenskapen som de kristna är mest i direktkontakt med Kristi uppståndelsekropp. Det är därför som aposteln i det föregående kapitlet

(11:27 ff) skriver det underliga stycke man inte tillräckligt mycket har uppmärksammat. Han säger att om Herrens måltid intogs på ett värdigt sätt av alla församlingens medlemmar skulle föreningen med Kristi uppståndelsekropp redan nu utöva en verkan på våra mänskliga kroppar och det skulle inte finnas vare sig sjukdom eller död (1 Kor 11:28-30). Ett djärvt påstående.⁶

Detta förebådande hänvisar oss alltså till den köttsliga kroppens förvandling till andlig kropp, något som inte kommer att äga rum förrän hela skapelsen skall skapas på nytt. Då skall bara Anden finnas. Den köttsliga materien skall ersättas av den andliga. Det betyder att den förgängliga materien skall ersättas av den oförgängliga. När man hävdar detta bör man akta sig noga för att använda ordet ”andlig” i den grekiska bemärkelsen, som utesluter kroppen. Nej, det rör sig om en ny himmel och en ny jord. Det är det kristna hoppet.

Paulus tror på *kroppens* uppståndelse, inte köttets.⁷ Köttet är dödens makt som måste förgöras. Det ägde rum en sammanblandning mellan kött och kropp under en epok då den bibliska terminologin inte förstods på rätt sätt, utan enligt den grekiska antropologin. Enligt Paulus är det vår kropp som skall uppstå vid slutet, när den livskraft som är den helige Ande nyskapar allting utan undantag.

En oförgänglig kropp! Hur skall vi föreställa oss detta? Eller snarare: hur föreställde sig de första kristna det? I Filippibrevet 3:21 säger Paulus att Jesus Kristus vid slutet skall förvandla vår ringa kropp till en kropp som liknar hans härlighetskropp. Detsamma i Andra Korinthierbrevet 3:18: ”Vi som skådar Herrens härlighet förvandlas till en och samma avbild.” Denna härlighet (*doxa*) föreställde sig de första kristna som ett slags materialiserad strålgans. Det är inte mer än en ofullständig bild. Vårt språk har inga ord att uttrycka det med. Än en gång hänvisar vi till Grünwalds altarskåp med bilden av uppståndelsen. För oss verkar den bäst framställa det som aposteln Paulus avser när han talar om uppståndelsekroppen.

⁶ Det är i ljuset av detta som man skall läsa också F. J. Leenhardts nya tes, *Ceci est mon corps, Explication de ces paroles de Jésus-Christ*, Neuchâtel et Paris, 1955.

⁷ W. Bieder, «Auferstehung des Leibes oder des Fleisches?», *Theol. Zeitschr.*, 1, 1945, s 105 ff, försöker förklara detta uttryck från den bibliska teologin och den dogmatiska historiens synvinkel.

Vi kommer nu till den sista frågan: när äger denna förvandling av kroppen rum? Det kan inte råda någon tvekan om detta. Hela Nya testamentet svarar: Vid tidens slut, och det bör verkligen förstås bokstavligen. Men detta väcker frågan om de dödas ”mellantillstånd”. Döden har förvisso övervunnits, som det står i Andra Timotheosbrevet 1:10: ”Han har utplånat döden och dragit liv och oförgänglighet fram i ljuset.” Men den tidsmässiga spänningen, som vi så ofta och noga understryker, handlar just om detta. Döden är övervunnen, men skall inte förintas förrän vid slutet – ”den sista fienden som skall besegras är döden” (1 Kor 15:26). Det är typiskt att grekiskan två gånger använder samma verb, *katargeo*,⁸ både när det rör sig om den avgörande seger som redan har ägt rum och när det rör sig om den slutliga seger som skall komma. Även Uppenbarelseboken talar om den slutliga segern: ”Och döden och dödsriket kastades i den brinnande sjön” (20:14). Författaren kan några rader längre fram konstatera: ”Döden skall inte finnas mer.”

Det betyder att kroppens förvandling inte äger rum genast efter varje individuell död. Det är i synnerhet här som vi måste göra oss av med de grekiska föreställningarna om vi vill förstå Nya testamentets lära. På denna punkt skiljer vi oss också från K. Barth när han tillskriver aposteln Paulus tanken att den köttsliga kroppens förvandling skulle äga rum i vars och ens dödsstund, som om de döda vore utanför tiden.⁹

Enligt Nya testamentet är de fortfarande i tiden. Annars skulle problemet som Paulus behandlar i Första Thessalonikerbrevet 4:13 inte ha någon mening. I det brevet visar aposteln hur de som är vid liv vid Kristi återkomst inte kommer att befinna sig i en bättre situation än de som redan dött i Kristus. Även i Uppenbarelseboken (6:11) får vi veta att de som är döda i Kristus väntar. ”Hur länge till?”, ropar martyrerna som vilar under altaret. Liknelsen med den rike mannen, där Lasaros genast efter sin död kommer till Abraham (Luk 16:22) och Paulus ord till filipperna – ”jag längtar efter att bryta upp och vara hos Kristus” (1:23) – talar inte om en kroppslig uppståndelse som följer direkt på den individuella döden.¹⁰

⁸ Det är så som Luther översätter samma verb i 2 Tim 1:10 : «er hat ihm *die Macht genommen*» (han har berövat den dess makt); i 1 Kor 15:26: «*er wird aufgeboben*» (den utplånas).

⁹ K. Barth, *Die Kirchliche Dogmatik*, 11, 1, 1940, s 698 ff; 2, 1948, s 524 ff, 714 ff. Det är i och för sig sant att hans uppfattning här är mycket mera nyanserad och mera närmar sig Nya testamentets eskatologi än vad som var fallet i hans första skrifter, i synnerhet *Die Auferstehung der Toten*, 1926.

¹⁰ Det ofta diskuterade ordet från Luk 23 :43, « idag skall du vara med mig i paradiset », måste också tas upp i detta sammanhang. Även om det inte är omöjligt att knyta *semeron* till *lego soi* förefaller det oss föga sannolikt. Denna *logion* måste tolkas i ljuset av Luk 16 :23 och den sena judendomens föreställning om

Varken den ena eller den andra av dessa texter talar om kroppens uppståndelse. Däremot talar de med hjälp av bilder om tillståndet hos dem som dör i Kristus före slutet, om mellantillvaron de befinner sig i, precis som de levande gör. Dessa bilder ger enbart uttryck för en särskild närhet till Gud och Kristus i vilken de som dör i tron befinner sig medan de väntar på slutet. De är ”i Abrahams sköte” eller (enligt Upp 6:9) ”under altaret” eller ”med Kristus”: Det är bara olika bilder som visar närheten till Gud. Men den bild som Paulus använder mest är att ”de sover”.¹¹

Det är svårt att bestrida att man i Nya testamentet räknar med en sådan mellantid både för de döda och de levande. Vi kan dock inte hitta någon spekulering om de dödas tillstånd under denna mellantid.¹²

De som har dött i Kristus har följaktligen del i mellantidens spänning. Men detta innebär inte bara att de väntar. Det innebär dessutom att även för dem har Jesu död och uppståndelse varit avgörande händelser. Också för dem är påsken den stora vändpunkten (Matt 27:52). Den nya situation som påsken har skapat gör det möjligt att ana åtminstone en möjlig förbindelse med Sokrates – inte alls med hans lära, utan med hans praktiska inställning gentemot döden. Döden har förlorat sin fasa, sin ”udd”. Den förblir den sista fienden, men samtidigt betyder den egentligen ingenting. Om Kristi uppståndelse var en stor vändpunkt enbart för de levande och inte för de döda skulle de levande vara i en oändligt mycket mera förmånlig situation än de döda. De levande är ju medlemmar i Kristi gemenskap och äger redan den helige Andes uppståndelsekraft. Det är otänkbart att ingenting, enligt de första

« paradiset som de saligas ort (Strack-Billerbeck, *ad loc.*; P. Vole, *Die Eschatologie der jüdischen Gemeinde, im neutestamentlichen Zeitalter*, andra utgåvan, 1934, s 265). Texten talar i vilket fall inte om kroppens uppståndelse och omintetgör inte väntan på Kristi återkomst. En sådan tolkning har förkastats också av W. G. Kümmel, *Verheissung und Erfüllung*, andra upplagan, 1953, s 67. Det är riktigt att det kvarstår en viss disharmoni med paulinismen i det att Kristus själv ännu inte har uppstått vid den tidpunkt som anges av ”idag”, och att han därför ännu inte har lagt grunden för denna ”de dödas gemenskap med honom”. Men i sista hand understryker också denna text att rövaren skall vara *med Kristus*. Ph. H. Menoud (*Le sort des trépassés*, s 45), påpekar helt riktigt att man måste förstå Jesu svar i enlighet med rövarens bön. Han ber Jesus om att denne skall tänka på honom när han « kommer i sitt rike ». Enligt den messianska judiska föreställningen kan dessa ord inte beteckna annat än den dag Messias kommer för att upprätta sitt rike. Jesus svarar inte på bönen, men han ger rövaren mer än han ber om: redan innan dess kommer han att vara ”med honom”. Om man förstår ordet så passar det alltså *enligt sin avsikt* in i det här ovan framställda.

¹¹ Ur nytestamentlig synvinkel sett är de inte möjligt att försvara K. Barths tolkning av uttrycket « sova » (*Die Kirchliche Dogmatik*, III, 2, s 778), som om termen bara betecknade det « intryck » de överlevande får av dem som stilla insomnar. Termen säger mer än så och hänvisar, liksom ordet ”vila” i Upp 14:13, verkligen till det tillstånd i vilket de döda befinner sig före Kristi återkomst.

¹² Denna återhållsamhet bör dock inte vara ett skäl för oss att helt enkelt avskaffa mellantillståndet som sådant. Jag kan inte riktigt förstå varför vissa protestantiska teologer (även K. Barth) är så tveksamma inför detta concept. Nya testamentet lär oss ju bara detta: 1) att detta tillstånd existerar, 2) att dess innebörd är gemenskap med Kristus (i den helige Andes kraft). Det rör sig inte någonstans om skärselden.

kristnas uppfattning, skulle ha förändrats för de döda vad beträffar tiden före slutet. Det är just bilderna som Nya testamentet använder för att beskriva tillståndet hos dem som dött i Kristus som visar att Kristi uppståndelse, denna förebådelse av slutet, har en inverkan också och främst på de döda i detta mellantillstånd: ”de är hos Kristus”, säger aposteln Paulus.

Men det är framför allt stycket i Andra Korinthierbrevet 5:1-10 som visar hur de döda är hos Kristus, fast de ännu inte har någon kropp och fast de ännu inte gör annat än ”sover”. Här talar aposteln om den naturliga ångest inför den ständigt verksamma döden som också han upplever. Han fruktar det han kallar det ”nakna” tillståndet, alltså själen berövad sin kropp. Den naturliga ångesten inför döden har följaktligen inte helt försvunnit ens efter Kristus. Döden själv, den sista fienden, har ju inte försvunnit, även om den har lidit ett avgörande nederlag. Aposteln säger att han skulle vilja ikläda sig den andliga kroppen utan att behöva genomgå döden. Det betyder att han skulle vilja vara vid liv när Kristus återkommer. Än en gång bekräftas det som vi har sagt om Jesu inställning till döden. Men samtidigt kan vi i detta stycke konstatera att det finns något radikalt nytt sedan Kristi uppståndelse. Denna text ger vid sidan av den naturliga ångest som själens nakna tillstånd väcker uttryck för den stora vissheten om att hädanefter befinna sig hos Kristus, *även och framför allt under detta mellantillstånd*. Varför skulle det då besvära oss att det finns ett mellantillstånd? Vissheten om att även och framför allt där vara hos Kristus grundar sig på denna andra kristna övertygelse: att vår inre människa redan har fångats upp av den helige Ande. Vi som lever har Anden sedan Kristi ankomst. Om den helige Ande verkligen bor i oss har han redan förvandlat vår inre människa. Han har redan tagit henne i besittning. Men vi har förstått att den helige Ande är uppståndelsekraft, Guds skaparkraft. Följaktligen är döden maktlös inför den. Alltså har något redan nu förändrats till och med för de döda, om de verkligen dör i Kristus, det vill säga när de har Anden. Den fruktansvärda ensamhet och separation från Gud som vi tidigare talade om finns inte längre, ty den helige Ande är där. Det är därför som Nya testamentet understryker att de som dött i Kristus är hos Kristus, de är alltså inte övergivna! På så vis förstår vi att Paulus just i Andra Korinthierbrevet 5:1, där han talar om ångesten inför mellantillståndets nakenhet beskriver den helige Ande som ”en borgen” (*arrabón*).

Enligt vers 8 i samma kapitel verkar de döda till och med närmare Kristus – ”sömnerna” verkar göra att de befinner sig närmare. ”Vi skulle helst vilja flytta bort från kroppen och få vårt hem hos Herren.” Av det skälet kan aposteln skriva i Filipperbrevet 1:23 att han ”längtar efter att bryta upp” för att vara hos Herren. Följaktligen är människan utan *köttslig* kropp närmare Kristus än tidigare om hon har Anden. Köttet som är förknippat med vår jordiska kropp är nämligen ett hinder för den helige Andes fulla utveckling så länge vi lever. Den som har dött är fri från detta hinder, även om hans tillstånd ännu är ofullständigt, eftersom han inte har uppståndelsekroppen. Detta stycke ger inte noggrannare information än de andra om mellantillståndet i vilket den inre människan är ensam med den helige Ande och fri från den köttliga kroppen utan att ännu äga den andliga. Det är nog för aposteln att försäkra oss att det är ett tillstånd som för oss närmare den slutliga uppståndelsen. Vi befinner ju oss i den första etappen av slutet sedan vi ha tagit emot den helige Ande.

Å ena sidan finns ångesten inför nakenheten, å andra sidan övertygelsen om att detta tillstånd, som för övrigt bara är övergående, tillfälligt, inte kan skilja oss från Kristus (bland de makter som inte kan skilja oss från Guds kärlek i Kristus nämns också döden, Rom 8:38). Denna ångest och denna övertygelse hänger samman i texten från Andra Korintherbrevet 5. Detta bekräftar att även de döda tar del i den spänning som karakteriserar nuet. Men övertygelsen dominerar, för det avgörande slaget har ägt rum. Döden är övervunnen. Den inre människan utan kropp är inte längre ensam, hon är inte längre den skuggtillvaro som var det enda judarna väntade sig och som inte kunde betraktas som ett ”liv”. Den kristne som av döden har berövats sin kropp har redan under livet förvandlats av den helige Ande, han har redan fångats upp av uppståndelsen (Rom 6:3ff, Joh 3:3ff), förutsatt att han under sin livstid verkligen har återfötts av den helige Ande. Den helige Ande är en gåva som man inte kan förlora när man dör. Den avlidne kristne har den helige Ande fast han ännu sover och inväntar den kroppens uppståndelse som är det enda som kan ge honom ett fullt och sant liv. I detta mellantillstånd har alltså döden, även om den finns kvar, förlorat allt som gjorde den fasansfull. Eftersom de döda i köttets avsaknad förs ännu närmare Kristus av den helige Ande kan de som ”redan (*ap’árti*¹³) har dött i Herren” sannerligen kallas

¹³ Med tanke på andra stycken i Nya testamentet, där *aparti* inte kan betyda annat än « från och med nu » (till exempel Joh 13 :19), och på grund av meningsfullheten i denna temporella tolkning förefaller det bättre att

saliga, som i Uppenbarelseboken (14:13). Aposteln Paulus triumfrop (1 Kor 15:54) kan nu också tillämpas på de döda: ”Död, var är din seger? Död, var är din udd?” Aposteln skriver sålunda till romarna: ”Vare sig vi lever eller dör tillhör vi Herren” (14:8). ”Vi skall leva tillsammans med Kristus, vare sig vi nu är vakna eller sover” (1 Thess 5:10). Kristus ”härskar över både döda och levande” (Rom 14:9).

Man kan fråga sig om vi på detta sätt ändå inte i sista hand kommer tillbaka till den grekiska läran om själens odödlighet och om Nya testamentet inte förutsätter att det efter påsk finns en fortsättning av den omvände kristnes ”inre människa” före och efter döden. I så fall är döden praktiskt taget inte annat än en naturlig ”övergång” även här.¹⁴

I viss mån närmar vi oss faktiskt den grekiska läran i det att den inre människan, förvandlad och levandegjord av Anden redan innan (Rom 6:3ff), efter denna förvandling fortsätter att leva hos Kristus i sitt sovande tillstånd. Denna livets fortsättning i Anden understryks i synnerhet i Johannesevangeliet (Joh 3:36, 4:14, 6:54 och andra ställen). Här kan vi åtminstone se en viss analogi med själens odödlighet. Ändå är skillnaden radikal. De dödas tillstånd är ofullständigt – naket, som Paulus säger. Det är sömn och väntan på hela skapelsens uppståndelse och kroppens uppståndelse. Å andra sidan förblir döden en fiende som har besegrats, men ännu måste förintas. Om de döda redan i detta tillstånd är hos Kristus motsvarar det inte alls väsendet eller själens natur. Det är konsekvensen av ett gudomligt ingrepp utifrån genom Kristi död och uppståndelse och den helige Ande, som uppväcker den inre människan redan under jordelivet, före döden, med sin underbara kraft.

De dödas uppståndelse förblir hoppets föremål, även i det fjärde evangeliet. Det är dock hädanefter ett hopp som bärs av visshet om segern, eftersom den helige Ande redan bor i den inre människan. Det kan inte längre uppstå något tvivel. Eftersom han redan bor i oss skall han en dag förvandla också vår kropp. Ty den helige Ande, som är livskraft, tränger in i precis allting, har inga gränser och upphör aldrig. Sålunda skriver Paulus i Romarbrevet 8:11

behålla den traditionella översättningen ”redan” och anknyta det till *apothneskontes*, även om man kan argumentera för A. Debrunners förslag (*Grammatik des neutestamentlichen Griechisch*, del 11, paragraf 12). I enlighet med ett förslag från A. Fridrichsen betraktar han *aparti* som det vardagliga, attiska ordet för ”precis, säkert” och anknyter det till *legei to pneuma*, vilket finner stöd i läsningen P⁴⁷ som utesluter *nai*.

¹⁴ Vi har redan tidigare nämnt K. Barths försök att på ett dialektiskt vis sätta en positiv uppfattning av döden vid sidan av en negativ, ett försök som går lite för långt.

det följande, som vi kan betrakta som en sammanfattning av den lära som här har framställts:

Om Anden från honom som har uppväckt Jesus från de döda bor i er, då skall han som har uppväckt Kristus från de döda göra också era dödliga kroppar levande *genom att hans Ande bor i er.*

I Filippobrevet 3:21 skriver han:

Vi väntar på den som skall rädda oss, herren Jesus Kristus. Han skall förvandla den kropp vi har i vår ringhet så att den blir lik den kropp han har i sin härlighet.

Vi väntar, och de döda väntar. Förvisso är tidsrytmen annorlunda för dem och för de levande, och mellantillståndet kan av det skälet förkortas för dem. Man kan beskylla oss för att med denna anmärkning¹⁵ gå bortom gränsen för exegetiken, tvärtemot den stränga begränsning till nytestamentliga utsagor som vi hittills har underkastat oss. Vi är dock övertygade om att vi inte heller där lämnar den exegetiska grunden för detta verk. Uttrycket ”sova”, som är det vanligaste i Nya testamentet för att beteckna mellantillståndet, låter oss av sig självt ana en annan tidsmedvetenhet för de döda, en som hör till ”dem som sover”. Inte desto mindre befinner de sig ännu i tiden, och detta bekräftar ånyo att den nytestamentliga tron på uppståndelsen är annorlunda än den grekiska tron på själens odödlighet.

* * *

Under sina missionsresor mötte Paulus säkert människor som inte kunde acceptera hans förkunnelse om uppståndelsen, helt enkelt därför att de trodde på själens odödlighet. Det var därför som grekerna på areopagen i Athen började skratta först när aposteln talade om uppståndelsen (Apg 17:37). De människor om vilka Paulus säger (i 1 Thess 4:13) att de ”inte har något hopp” och om vilka det står i Första Korinthierbrevet 15:12 att de inte tror på de dödas uppståndelse är troligen inte epikuréer, som vi är benägna att tro. De som tror på själens odödlighet har nämligen inte heller det hopp aposteln talar om, ett hopp som förutsätter tron på ett gudomligt under, på en ny skapelse.

¹⁵ Här följer vi en ingivelse av R. Meil, *Der letzte Feind*, s 56.

Vi måste rentav gå ännu längre och säga att de som trodde på själens odödlighet måste ha haft mycket svårare än andra att acceptera den kristna förkunnelsen om uppståndelsen. Omkring år 150 talar Justinus martyren om ”dem som säger att det inte finns någon uppståndelse från de döda, men att deras själar stiger upp till himlen så snart de dör”. Kontrasten är här mycket tydlig.

Kejsaren Marcus Aurelius, som tillsammans med Sokrates hör till den antika världens ädlaste gestalter, kände av skillnaden även han. Vi vet att han djupt föraktade kristendomen. Martyrernas död, som man kunde tro borde ha imponerat denne store stoiker, som själv lugnt inväntade döden, väckte tvärtom avsky i honom. Den iver med vilken de kristna gick döden till mötes ogillad han i högsta grad.¹⁶

Stoikern lämnar detta livet utan lidelse. Den kristne martyren däremot dör med helig iver för Kristi skull, för han vet att han tar del i det stora frälsningsdramat. Den förste kristne martyren, Stefanos, visar hur den som dör i Kristus når bortom dödens fasa på ett annat sätt än antikens filosof. Han ser enligt Apostlagärningarnas författare ”himlen öppen och Människosonen stående på Guds högra sida” (7:55). Han ser Kristus, dödens besegrare. Det är i övertygelsen om att den död han måste genomgå redan har övervunnits av Kristus, som själv har genomgått den, som han stenas.

* * *

Svaret på frågan vi ställde – själens odödlighet eller de dödas uppståndelse i Nya testamentet – är klart. Den store Sokrates och den store Platons lära är oförenlig med Nya testamentets lära. Att deras personlighet, liv och även attityd gentemot döden ändå kan och bör respekteras av de kristna har 300-talets kristna apologeter visat. Man skulle också kunna visa det utifrån Nya testamentet. Men det är en annan fråga som vi inte skall ta upp här.¹⁷

Oscar Cullmann

¹⁶ Markus Aurelius, *Tankar* XI, 3. det bör sägas att han långsamt övergav tron på odödligheten.

¹⁷ Vi har inte heller tagit upp problemet med de otrognas öde enligt den ursprungliga kristendomen. Det hoppas vi kunna göra senare i ett verk som skall ägnas åt Nya testamentets eskatologi.